

BAYEZİT UMUMİ KÜTÜPHANESİ

'Restorasyondan sonra yeni hüviyetiyle' ¹

Muzaffer GÖKMAN

Bayezit Umumi Kütüphanesi Müdürü

İstanbul'un kültür hayatında çok mühim yeri olan, kubbeleri altında yüz binlerce münevvere yer vermiş, onlara istifade kaynağı olmuş bulunan Bayezit Umumi Kütüphanesi, 24-Nisan-1956 salı günü saat 17 de seçkin davetliler huzuriyle Maarif Vekilimiz Ahmet ÖZEL'in açış nutkiyle ² umumi istifadeye açıldı.

On yıldanberi plânlı bir şekilde restore olan kütüphane, restorasyon ve iç tanzim dolayısıyla Temmuz 1955 ten itibaren okuyucuya kapatılmıştı.

Sayın Vekilimizin açış nutuklarında da belirttikleri gibi Bayezit U. Kütüphanesinin, memleketimizde tesis edilmiş ilk devlet kütüphanesi olması dolayısıyla de ayrı bir mevkiî vardı.

Halen Bayezit Umumi Kütüphanesi, eskilerin Kütüphane-i Umumi olarak adlandırdıkları müessese, II. Bayezid³ külliyesinden bir parçadır. İkinci Bayezit, İstanbul'da ismine nisbet edilen yedi tepeden bir tanesi olan Bayezit'te, külliyesi içinde cami, imâret, kervansaray, medrese..... yaptırmıştır. Bu binaların içinde veya dışında müstakil veya mültesik ⁴ olarak, diğer tam teşkilâtlı külliyelerde olduğu gibi kütüphane yoktur. Camiînin inşasına 906 zilhiccesinin sonunda başlanılıp 911 de bitirildiği mevcut kayıtlardan ⁵ anlaşıldığına göre, bugün Kütüphanenin işgal etmekte olduğu bina parçaları da bu tarihler arasında inşa edilmiştir. Bu hale göre külliyenin inşası beş yıl sürmüştür.

Uzun yıllar kurulma gayesine hizmet eden Bayezit Külliyesi, son yüzyıllarda emsali vakıflar gibi harap olmaya başlamış ⁶, bakım-

¹ M. Gökman. Bayezit U. Kütüphanesi. İst. 1956 Maarif Basımevi 20 S., 16 s. rs. 1 plân.

² Maarif Vekilimizin nutku, makalenin sonunda tam olarak verilmiştir.

³ Bayezid 11 (1447-1512) bak: İslâm Ansk. 11, 392-398 S.

⁴ Bayezid Camiine mültaşık Veliyüddin Ef. Ktb.nin külliye ile ilgisi yoktur.

⁵ Hadikat ül-cevami. 1,10 ve camiînin mevcut kitabesi.

⁶ Başvekâlet Arşivi. Dahiliye: 1292, Nu. 121.

sız kalmış ve külliye'nin birçok parçalarında tehlikeli durumlar meydana gelmiştir⁷.

Maarif Nezaretinin teessüsünden sonra İstanbul'da mevcut 63 vakıf kütüphanede ıslahat hareketlerine girişildiğini⁸, kütüphane memurlarının birtakım kayıtlara bağlandığını ve kitapların daha emin bir şekilde muhafazası için birtakım talimatnamelerin neşredilmekte olduğunu görmekteyiz⁹.

Bütün bunlarla beraber, İstanbul'un bütün ihtiyacına cevap verebilecek büyük ve merkezî bir kütüphane mevcut olmadığı gibi, bir kaç yıldanberi düşünülmekte olan böyle iş için de devlet bütçesinde imkânlar müsait değildir.

Said Paşa'nın¹⁰ muhtelif sadaret yıllarında bu iş bir kaç defa ele alınıyorsa da, imkânların hemen hemen yok denecek kadar az olması, işin neticelenmesine imkân vermemektedir.

1298 yılında bu işe memur edilen komisyon, Bayezit İmâreti namıyla maruf olan binayı uygun buluyor¹¹ ve gerekli teşebbüse girişiliyor. Maarif Nezaretinden Sadarete takdim edilen bir arıza¹², Sadrazam Said Paşa'nın imzasını taşıyan bir arz tezkeresiyle birlikte Saraya aksettiriliyor¹³, gerekli irade istihsal olunarak bahis mevzuu bina bölümünün Maarif Nezaretine devredilmesi hususunda her iki Nezarete "16-Eylül-1298" tarihinde tebligatta bulunuluyor¹⁴.

İmâretin altı kubbeli olan bu bölümü uzun yıllar ahır olarak kullanılmış¹⁵ olmasından dolayı, gerek ışıklandırılması ve gerek kütüphane haline getirerilebilmesi için bir hayli tamire ihtiyaç hissettirmektedir. Bu işler süratle ele alınıyor¹⁶.

Binanın tamiri, tanzim ve tezyinatına Mekteb-i Mülkiyeyi inşa

⁷ Başvekâlet Arşivi. Dahiliye: 1292, Nu. 212.

⁸ Başvekalet Arşivi. Dahiliye: 1292, Nu.1420.

⁹ Başvekâlet Arşivi. Dahiliye: 1292, Nu. 504.

¹⁰ Said Paşa, Mehmed-ŞAPUR Çelebi (1838-1914).

¹¹ Said Paşa'nın hâtıratı. C.1, 158-159 S.

¹² Başvekâlet Arşivi. İradeler. Nu. 958 eki.

¹³ Başvekâlet Arşivi. İradeler, Nu. 958.

¹⁴ Başvekâlet Arşivi Dahiliye: 1299, Nu.931, Defter:1421.

¹⁵ Halen okuma salonudur. 412 metre kare. Said Paşa hâtıratında, ileri derecede muhalefetle karşılaşıldığını ve sebep olarak şartı vâkfi tagyirin ileri sürüldüğünü beyan eder.

¹⁶ Başvekâlet Arşivi. Defter: 1421, Nu. 1164.

etmekte olan Ohanes Kalfa memur ediliyor, keşfi yaptırılarak hemen faaliyete geçiliyor.

İstanbul matbuatında geniş akisler uyandıran kütüphane tesisi ¹⁷ işi süratle yürütülüyor. 412 metre kare olan ve iki fil ayağına istinadeden, altı cesim kubbeyi muhtevi bu bölümün ön ve arka cephesi duvarlarına muhdes olarak geniş pencereler açılıyor. Bilhassa binanın ön cephesine istalâktitli mermer kaplama yapılarak, binanın şekli tamamiyle değiştiriliyor. Said Paşa'nın hâtırâtında da zikredildiği üzere, kütüphanenin güzelleştirilmesi için hiçbir masraftan kaçınılmıyarak zeminine Tiryeste'den hususî olarak parke getirilerek kaplanıyor. Duvarlara ve fil ayaklarına çepçevre yüksek irtifalı kitap camekânları yaptırılıyor. Kütüphanenin cephesine bugün yerinde bulunan kitabesinin yerleştirilmesinden sonra bina, İstanbul'un en büyük kütüphanesi olarak açılmaya hazırlanmıştır.

Kütüphane 1301 yılı ramazan ayının ilk günü devrin ricali ve ilmiye sınıfı da dahil seçkin bir davetli huzuruyla açılıyor. Kütüphanenin ikinci hafızı kütüplüğünü yapmış İsmail Saib Sencer üstadımızdan naklen dinlediğimize göre, Kütüphanenin açıldığı gün müessesede kitap yoktur. Hayır dualardan sonra kitap vakfedilmesi isteniliyor. Bezmiâlem Sultan kitapları, Maarif Nezaretinde bulunan kitaplar ve sair memleket köşelerinden getirilmiş kitaplarla kısa bir zamanda kütüphane mevcudu, o tarihlerde İstanbul'un belli başlı kütüphanelerinden olan Fatih Camii ve Ayasofya Kütüphanelerinde bulunan kitap mevcudundan ileri bir seviyeye erişiyor.

Kitap miktarı küşat akabinde 4764 ¹⁸ rakkamına ve 1300-1312 tarihleri arasında basılan İstanbul Kütüphanelerinin matbu fihristleri arasında bulunan Bayezit U. Kütüphanesi'nin matbu fihristine ¹⁹ göre 8054 e erişiyor. Muhit ül-maarif toplantıları kütüphanede yapılmakta, geniş bir okuyucu kütlesinin ihtiyacına cevap vermekte, cuma namazından dönüş yapan Saray mensupları, salonda kendilerine tahsis edilmiş olan yaldızlı kadife koltuklarında okumaktadır.

Bu geniş alâka Balkan Harbine kadar devam ediyor. Balkan Harbinde istilâya uğrayan memleket parçalarından kaçırılabilen

¹⁷ Vakıt Gazetesi: 31-Teşrini evvel 1298 (1882), 2522 sayılı nüsha.

¹⁸ Said Paşa'nın Hâtırâtı. 159 S.

¹⁹ Kütüphane-i Umumi matbu fihristi, tarihsiz. 119 S.

bir çok kütüphane bakiyeleri buraya getiriliyor. Kütüphane okuyucuya kapatılarak, salon bu kabil kitaplar için depo haline getiriliyor. Kütüphane, idare kısmı, okuma salonu, kitap camekânlarıyla yalnız altı kubbeli okuma salonundan ibarettir.

Gelen kitapları koyacak yer kalmamış, eski alâka azalmış, Birinci Dünya Harbi başlamış, bakım kaybolmuş, özenilerek yapılan camekânların her birine iğreti raflar ilâve edilmiş, kitaplar sıkıştırılmış, dolapların üstüne kitaplar yığılmış, salonda çeşitli bölmelerle okuyucudan alınarak kitap ardiyeleri meydana getirilmiştir. Kütüphane artık bir depodur. Harb bitmiş, İstikâll Savaşı ve Cumhuriyet yılları gelmiş bulunmaktadır.

Kütüphane yer sıkıntısı içinde bunalırken, Bayezit İmâretinin diğer kısımları boş ve harap bir haldedir. Bunu dikkate alan idare, Evkaf İdaresinden, salonun hemen bitişiğindeki iki kubbeli bölümü ²⁰ kira ile tutuyor. Araya kapı açıyor ve tahtadan alelâde raflar yaptırmak suretiyle mevcut ve işlemekte olan kitaplarını buraya yerleştiriyor. Esas dâva halledilmemiş ve ancak pek elverişsiz de olsa bir kaç yıl için yer temin edilebilmiştir. Bu vaziyet 1934 yılında yürürlüğe giren Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu gereğince ²¹ memleket içi yayınların birer nüshasının kütüphaneye gelmesine kadar devam ediyor.

Kanun iyi düşünülmüş ve büyük bir memleket dâvasını halletmiştir. Ancak, Bayezit U. Kütüphanesinde, gelecek olan matbua'nın tasnif ve muhafaza edilebilmesi için hazırlık yapılamamıştır. Derleme Müdürlüğünden büyük bir intizam ve titizlik içinde sevkedilen paketler, kütüphanede muhtelif bölümlere gelişi güzel atılmakta, bir nevi terkedilmektedir. Derleme Kanununun kurucularından merhum Selim Nüzhet Gerçek, kütüphaneye sık sık gitmekte ve gördüğü perişan durumu, alâkasızlığı avdetinde biz memurlarına büyük bir üzüntü içinde anlatmaktadır.

Muvakkat ahşap raflar çok kısa zamanda doluyor. Kütüphane yine bir depodur. Yüz binden fazla kitabı olan bir müessesede ancak otuz bin civarında bir kolleksiyon, tiksine tiksine tutulan defterlerle müşkülâtle okuyucuya çıkarılmaktadır.

²⁰ Bugün Kataloğ dairesi ve müracaat servisi.

²¹ Bak: Muzaffer GÖKMAN. Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu ve ATATÜRK'e ait bir hâtıra. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni.1,2 111-114 s.

Millî Kütüphane Müdürü Ötüken'in muhtelif yıllarda kütüphaneciliğe ait neşredilmiş makalelerini bir araya toplıyan "Millî Kütüphane Kurulurken"²² adlı eserinde durum şöylece hülâsalandırılmaktadır: "Günde yüzlerce okuyucu celbeden bu kütüphane âzami derecede pistir. Üzerinde tiksine tiksine oturulacak kadar yağlı, pis koltuklarıyla, elle tutulamıyacak kadar iğrenç ve kirli, perişan fihristleriyle.....". 1-3-1934 tarihinde yazılan bu makale, o tarihte kütüphanenin içinde bulunduğu hazin durumu gözlerimizin önüne bir kere daha sermektedir.

Kütüphane Müdürü İsmail Saib Sencer, değerli bir âlim ve ileri derecede kedi meraklısıdır. Kütüphanede, okuma salonunda yatıp kalkmaktadır. Kütüphaneye kedi pisliği ve kokusundan girilememekte, işçilerin bir kısmı da kedilerin bakımına memur edilmiş bulunmaktadır. Birtakım meczup kimseler, kütüphanenin en mahrem yerlerine girip çıkmaktadır. 1939 yılında İstanbul Kütüphaneleri Maarif Vekâleti Kütüphaneler Müdürlüğüne bağlandıktan sonra birtakım ıslahat ve yeniliklerin yapılmasının zarurî ve hattâ geç kalınmış olduğu görülüyor.

İstanbul kütüphaneleri arasında kemiyet ve keyfiyet bakımından ön plânda bulunan Bayezit Umumi Kütüphanesinin diğerlerine nümune olması ve bir nev'i liderlik yapması da arzu ediliyordu. Kütüphaneler Müdürlüğünde Faik Reşit Unat'ın kısa süren vekâletinden sonra, 1939 yılı haziran ayında yeniden bu vazifeye tâyin edilmiş olan ve halen Müdürümüz bulunan Aziz Berker, durumu yerinde incelemek üzere İstanbul'a geldiğinde, Bayezit U. Kütüphanesinde ilmî bir çalışmaya başlamadan evvel, daha lüzumlu bir çok şeylerin yapılması gerektiğini gördü.

Kütüphane Müdürü Sencer'in temditli hizmet müddeti dolmuştu. Kendisinden ilmî sahada istifade edilmesi kararlaştırıldı. Ragıb Paşa Kütüphanesinde halen "Çocuk Kütüphanesi" olarak kullanılan bina ikametine ve çalışmasına tahsis edilerek kütüphaneden nakledildi.

Bizzat Kütüphaneler Müdürü Aziz Berker'in başında bulunduğu, muhtelif okul ve müesseselerden toplanmış bir odacı gurubu, günlerce sıcak sodalı ve sabunlu su ile kütüphaneyi temizlemeye,

²² Adnan Ötüken. Millî Kütüphane Kurulurken. Ankara 1946 Maarif Matb.

kedili kütüphaneyi pâk etmeye çalıştı. Bayezit U. Kütüphanesinde ilk kalkınma, ilk reform işte böylece, bu temizlikle başlamış oldu.

O günleri yaşamış olanların yakından bildikleri üzere, her şeye yeniden başlamak gerekiyordu. Kütüphanede yeni bir zihniyet doğuyordu. Varılacak hedef biliniyor, imkânların çok az ve zayıf olmasından, tereddütler beliriyor, nasıl bir yol tutulacağı hususunda alt kademelerde şüpheler doğuyordu. Kütüphaneden ayrılan İsmail Saib Sencer de bu zihniyetle hareket ederek Aziz Berker'e:

— Oğlum yıkmak kolaydır, yapmak zordur..

Diyerek tereddütlerini belirtmiş ve

— Hocam sen merak etme.. Biz yıkmasını da biliriz, yapmasını da cevabını almıştı.

Nitekim; o günden itibaren kütüphane için yıkmak mevzuu değil, bilâkis iyiye, güzele ve en mütekâmile eriştirecek bir yapma faaliyeti, hergün bir parça daha hızlanarak devam etmiştir.

Personel gerek keyfiyet ve gerek kemiyet bakımından kifayetsizdi. Elde mevcut tahsisat ancak müessesenin zarurî ihtiyaçlarını karşılayabilmekte, çok zaman kış ortasında odun ve kömür tükenmekte ve İstanbul Üniversitesinden yardım rica edilmekteydi²³.

Kütüphaneler Müdürlüğü, modern ilim dünyasında en az yarım asır evvel tatbik edilmeye başlanılan fiş ve beynelmilel ölçüdeki kataloglama işinin, İstanbul Kütüphanelerinde tatbikini ve bilhassa Derleme nüshasından istifade etmekte olan Bayezit Umumi Kütüphanesinde tatbik edilmesini istemektedir.

Yukarıda da kısaca arzedildiği üzere tahsisat yoktur. Kütüphanede bir tane Remington yazı makinası, emektar haliyle kullanılmaktadır. Fiş yazacak kartonu satın alacak elde tahsisat bulunmadığı cihetle, Maarif Vekâleti Zatişleri ve Muhasebe Müdürlüğü arşivlerinde kullanılmış eski dosyalar 7,5×12,5 standart ölçüde kesilerek, Kütüphaneler Müdürlüğü eliyle müessesemize gönderiliyor. Bu suretle Bayezit U. Kütüphanesinde kitap ve müellif adına göre -çok basit de olsa- alfabetik katalog meydana getirilmek suretiyle okuyuculara kolaylık sağlayacak olan ilk ileri adım atılmış oluyor.

²³ Adnan Ötügen. Millî Kütüphane Nasıl Kuruldu? Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. V: 4, 1955, s. 7.

Kütüphaneler Müdürlüğünün bütün iyi niyetlerine ve bu işe verdiği ehemmiyete rağmen, başlanılmış olan bu iş, çok yavaş yürüyor, Kütüphaneler Müdürü Aziz Berker'in her İstanbul'a gelişinde bir nev'i kurs halinde mutalâa edilmesi gereken toplantıları, tavsiyeleri, o gittikten sonra muayyen tempoyu muhafaza edemiyordu. Eski defterlerden ayrılmak, yeni sistemi kütüphanelere sokmak, okuyucuya daha fazla faydalı olmak, eskiyi terketmek, kütüphanelerde çalışan bir kısım personel için aşılmaz bir mânia olarak gözükmekteydi. Bütün bunlarla beraber, o tarihlerde fiş kataloglarının hazırlanmasında yalnız başına çalışan kütüphanemizin eski Müdür Muavini Nurettin Tokat'ın bu vâdide sarfettiği gayretini takdirle yâdetmek gerekir.

1946 yılının ilk aylarında Bayezit U. Kütüphanesi Müdür Vekilliğine tayin edildiğim tebliğ edildi. Köprülü Kütüphanesi Başmemurluğu uhdemde kalmakla beraber, bu kütüphanenin Müdür Vekilliğini de yapacaktım. 1932 yılından itibaren bu meslekte çalışıyordum. Kütüphanenin durumunu ve üst makamlarda bulunanların bu işe verdikleri önemi çok yakından biliyordum. Resmî tâyin emriyle beraber, Kütüphaneler Müdürlüğünden gönderilmiş özel bir mektup, üst makamda bulunanların bu işte gösterdikleri hassasiyet ve titizliği bir kere daha gösteriyordu.

Ertesi gün kütüphaneye gittiğimde, kıdemli memurlar tarafından tebrik edildim. Her gün gelmeme lüzum olmadığı, gelen mektupları göndereceklerini, durumun normal olduğunu belirttiler. Durum onlar için normal olabilirdi. Vekâletimizin Bayezit U. Kütüphanesine vermiş olduğu ehemmiyetle mütenasip bir çalışma temposunun kurulması ve yürütülmesi lâzımdı.

Kütüphaneler Müdürlüğünün Türkiye'nin her tarafında tatbik edilebilmesini sağlamak ve ileride meydana getirilecek olan Türk enstrüksiyonunun bir başlangıcı olan "Genel kitaplıklar için tertip edilen kılavuz"²⁴ da, neşri yeni olmakla beraber, kalifiye memur azlığından tatbik edilmeye başlanılmamış bulunuyordu.

Kütüphaneler Müdürlüğü ile yazılı ve sözlü teması yaptıktan, gerekli direktifleri ve bu konuda hazırlanmış plânlarını öğrendikten

²⁴ Maarif Vekâleti Tebliğler Dergisinin 31-12-1945 tarih ve 361 sayılı nushasında Talim ve Terbiye Kurulunun 574 sayılı kararı olarak neşredilmiş ve bilâhare ayrı bası halinde de yayınlanmıştır. Mf. V. Kütüphanelerde Teknik Çalışmalar hakkında kılavuzlar. Ank. 1955 Maarif Basmevi. 34 S.

sonra, arkadaşım Şemim Emsen²⁵ ile beraber bütün memurların dağılmasından sonra ilk gece çok geç vakitlere kadar kütüphanede kaldık. Odacılara topluca yiyecek temin ettik ve ilk tanzim çalışmasına başladık. Gece yarılarında sonraya kadar devam eden bu çalışma sonunda, girişi, çalışma yerlerini ayırdık. Salonu tanzim ettik. Bir kısım muvakkat bölmeleri kaldırdık. Ertesi gün kütüphaneye gelen memurlar, durumu görünce şaşırdılar. Artık yeni bir çalışma devri başlamıştı. Kütüphane deposunda bulduğum bir yazı tahtasına iki ayak uydurmak suretiyle, bürolar kısmında bir dersane tanzim ettim. Kütüphaneler Müdürlüğünden temin edilen, kütüphanelerimizdeki çalışmayı düzenliyen yönetmeliği ihtiva eden (361) Nu. lı Tebliğler Dergisin'den, her memura birer tane dağıttık. Bir hafta kadar süren bir seminer yaparak, amelî olarak kitap tesbitini, katalog fişi yapmayı ve kutulara dizme üzerinde amelî çalışmalar yaptık. Ayrıca genç arkadaşlar için mesai saatleri dışında Osmanlıca dersi kursu yapılmasına başladık.

Arkadaşlarım arasında yenilikleri benimsiyecek vasıfta personel bulunduğu gibi, eskilerin gidişine ayak uydurmuşlar da mevcuttu. Bütün bunlar, birtakım üzücü olaylar, kütüphanede bulunan bir avuç yenilik taraftarının iyi niyetlerini kösteklemiyor ve Kütüphaneler Müdürlüğü de durumumuzu, maddi ve mânevi sahada takviye etmekten geri kalmıyordu.

1946 yılı kütüphane için bir intikal devresi oldu. Bir nev'i yenilik ve eskilik zihniyeti mücadelesi. Kütüphaneler Müdürlüğünün maddi imkânları o tarihlerde çok zayıftı. Bütün Türkiye Kütüphanelerinin imkânları düşünülerek hazırlanmış bulunan enstrüksiyon ve bunun akabinde kısaltılmak suretiyle dilimize çevrilmiş ve ancak yazı makinasında teksir edilerek gönderilmiş bulunan Dewey'in onlu sistemi, Bayezit U. Kütüphanesi gibi kitap itibariyle en ileride bulunan bir müesseseyi tatmin edecek ve ihtiyaçları karşılayacak derecede görülmüyordu.

O yaz Kütüphaneler Müdürümüzün başkanlık ettiği bir toplantıda, 361 Nu. lı Tebliğler Dergisinde yayınlanan kılavuzdaki enstrüksiyonu şekil bakımından muhafaza etmekle beraber, fişlerdeki bibliyografik künyelerin ileri bir seviyeye ulaştırılmasına ve onlu

²⁵ Şemim Emsen hâlen İstanbul'da Fatih Millet Kütüphanesi Müdürüdür.

sistemin de Dewey'in esas nüshasından alınarak tatbik edilmesine karar verildi.

Kütüphanemizde üç esash dâva mevcuttu:

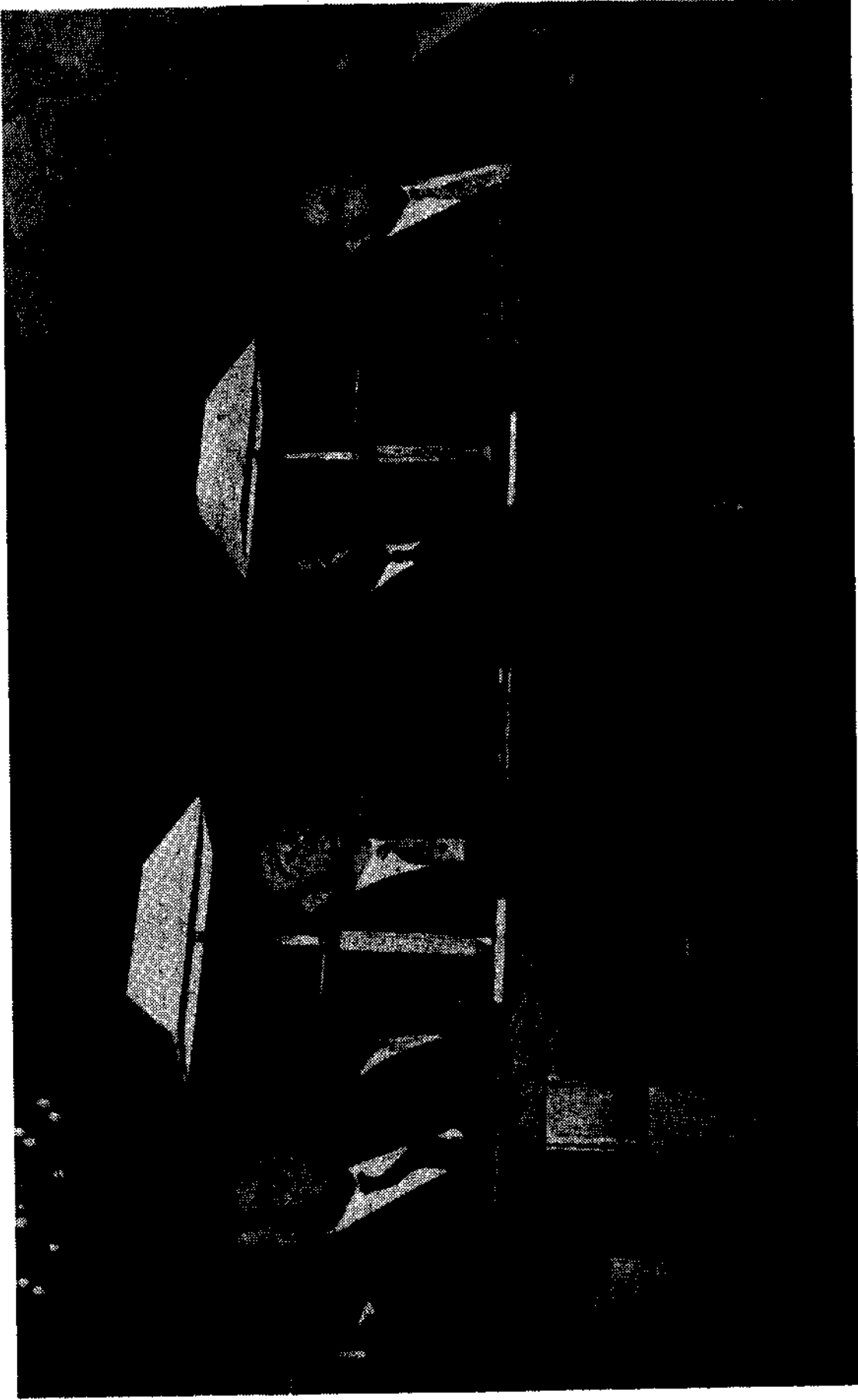
- a) Binanın restorasyonu ve bununla birlikte günün ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir hale getirilmesi,
- b) Mevcudun tesbiti ve buna muvazi olarak Derleme'den ve sair yerlerden gelen matbuanın hemen kataloglanarak istifadeye arzı,
- c) Modern raf tesisatı.

Mevcut kitaplarımızı üç bölüme ayırdık. Bugün için şiddetle aranan matbu kitaplardı. Bunların tesbit ve fişlenmesine sür'atle devam ederken, mevcut yazmaların evvelce yapılmış olan fişlerinin yeniden kontrolüne başladık. Çok geniş yer ve zaman istiyen periyodilkerin hazırlanmasını da en sona bıraktık.

1947 yılı başlarında, Kütüphanemiz için 10.000 liralık bir restorasyon ödeneğinin tahsis edildiği Kütüphaneler Müdürlüğünden telefonla bildirildi ve İstanbul Nafia Müdürlüğü ile temasa geçmem istenildi. Kütüphanemize tahsis edilmiş olan bu onbin liralık ödenek, 1 adedinin yanına dizilmiş olan sıfırlar, bizlere milyonlar gibi görünen bu rakam, kütüphanemize tahsis edilmiş ilk restorasyon ödeneği idi. Kütüphaneler Müdürlüğü ilk fırsattan istifade ederek, bu vâdide de Bayezit U. Kütüphanesine elini uzatıyordu.

Bu ödenekle, bugün 1 Nu. lu depo olarak adlandırdığımız üç katlı madenî kitap raflarını ihtiva eden bölümü restore ettik. 1948 yılında, Nafia Vekâleti bütçesinden verilen 35 bin liralık ödenek, bütçe tasarrufu dolayısıyla son dakikada geriye alındı. Keşfi yapılmış ve ihale için gerekli formalitesi ikmâl edilen bu inşaatın, bir yıl geriye kalmasına, Kütüphaneler Müdürlüğü ile ne kadar üzülüğümüzü, neşemizin nasıl kaybolduğunu bugün gibi hatırlarım. Elden ne gelirdi ki..

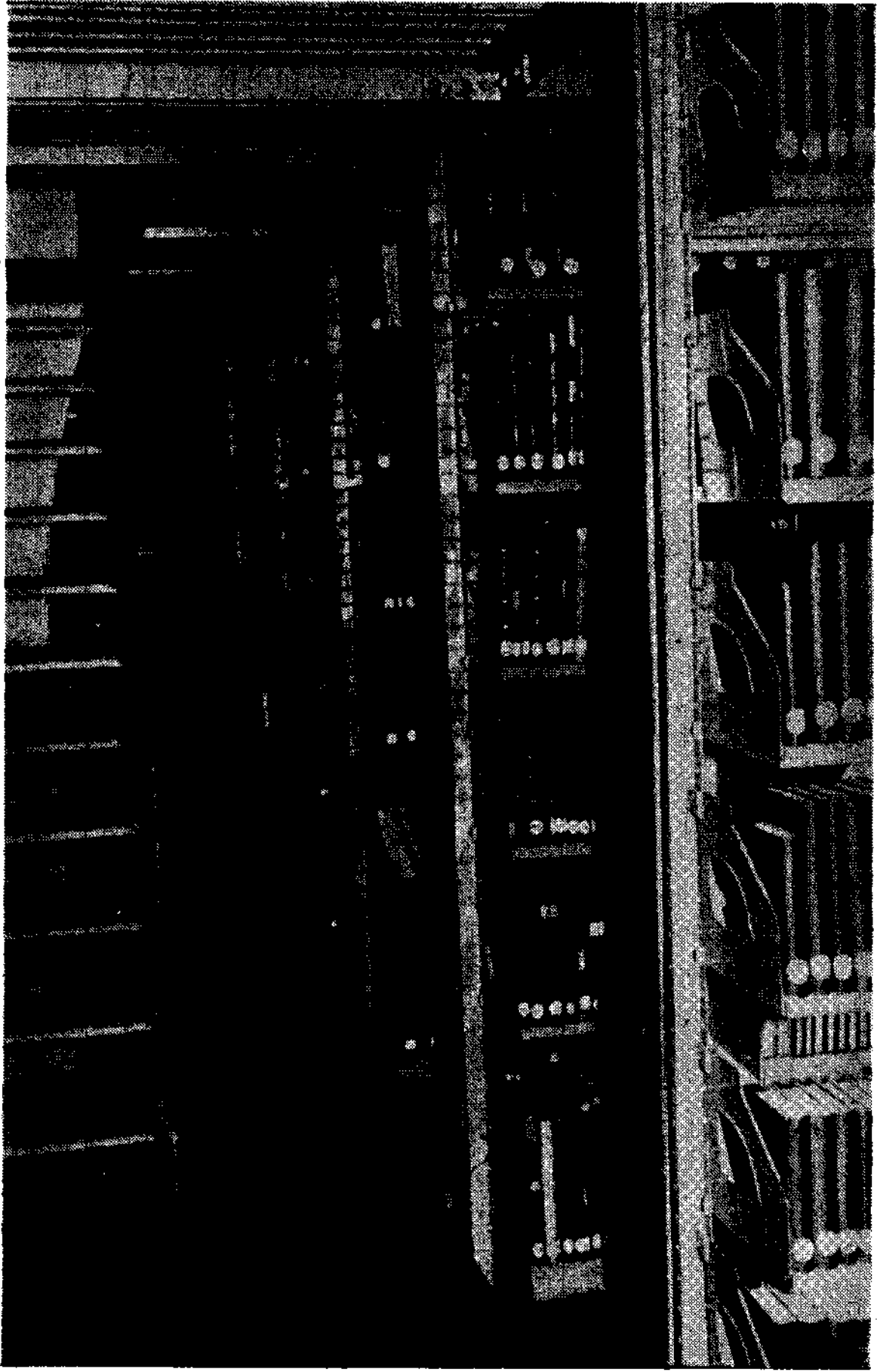
1949 yılında verilen 50 bin liralık ödenekle İmâretin diğer kısımlarının restorasyonu ele alınırken, İmâretin bütün parçalarının in-tifa hakkını Vakıflardan, Maarif Vekâleti devralmış bulunuyordu. Bayezit İmâreti adıyla marûf, metrük ve harap koca bir binayı kazanmıştık. Herkes buranın nasıl imâr edileceğini, nasıl istifade edilebilir bir hale getirileceğini birbirine sorarken, Kütüphaneler Müdürlüğü plânlı bir şekilde neticeye doğru metin adımlarla yürüyordu.

Bayezit Umumi Kütüphanesinin yeni şekliyle açılışında Maarif Vekili Prof. Ahmet Özel ve davetliler

Bayezit Umumi Kütüphanesinin yeniden tanzim edilen 186 kişilik Okuma Salonu

Bayezit Umumi Kütüphanesinin madenî raflı kitap deposu

O yıl, bugün çocuk kütüphanesi olarak kullanılan iki kubbeli bölümü, cilt atölyesi kısmını, holü ve bu blokun kubbe kurşunları kurtarıldı.

Buna muvazi olarak tesbit ve kataloglama işleri muntazam tempolarla yürümekte, evvelce bir eski yazı makinası bulunan kütüphanemizde, beş yeni yazı makinası durmadan çalışmakta, her geçen gün fiş miktarı biraz daha artmaktaydı. Standart katalog fişlerini delegecek elimizde makkabımız yoktu. Bir kaç yıl içinde miktarı yüz-bini aşan katalog fişlerimizi, el zınbaşıyla münavebe ile deldik. Yoruluyorduk. Zahmet çekiyorduk. Fakat geçen her gün bizi hedefimize biraz daha yaklaşıtıyordu.

Depolarda binlerce kayıtsız matbua perişan bir halde, taş, toprakla birlikte duruyordu. Derleme Müdürlüğünden muntazam paketler içinde gönderilmiş kitapları, kütüphanenin her tarafında görmek mümkündü. Bina taş, bakımsızdı. Bilhassa kış mevsiminde çalışma çok yıpratıcı oluyordu. Kubbeler yüksek, her taraf taş, kurduğumuz soba ancak bir senboldü. 1946-1949 yılı çalışmaları, insan gücünün çok üstündedir. Bu çalışmalara geçici veya sürekli olarak katılan arkadaşarımdan M. Bilen, N. İmre, M. Uzkınay, Ş. Emsen, Y. Gündüz, N. Ayseli, S. Gürelli, F. Sanlav ve N. Özaltan'ın toz, küf ve hattâ zararlı hayvanlarla nasıl mücadele ederek çalıştıklarını, kütüphanemiz ve kütüphanecilik tarihi her zaman şükrân ve minnetle yâdedecektir.

Envanter defterimiz ve buna muvazi olarak yürütölmekte olan kataloglarımız, 1-3-1950 tarihinde 40.000 kitaplık tam bir koleksiyonun hazırlandığını gösterdi. Kitap adına, müellif ve mütercim adına ve ayrıca mevzua göre hazırlanmış ²⁶ katalog fişlerimizi, 48 er gözlü beş ayrı katalog dolabına yerleştirdik. 29-3-1950 günü seçkin bir davetli, Maarif Vekili, İstanbul Valisi ve Kütüphaneler Müdürümüzün huzurıyla açılan bu koleksiyon, Maarif Vekâletine bağlı kütüphanelerimizde Dewey sistemine göre fişleri de ihtiva eden ilk çalışma mahsulü ve ilk mürüvvertimizdi ²⁷.

1950 yılında 35 bin liralık restorasyon ödeneği aldık. Bununla imâretin fırınlar kısmını ²⁸, 1951 yılında 30 bin lira ile meşhur ve

²⁶ Konu fişlerinin hazırlanmasında büyük yardımlarını gördüğüm, halen muavinim bulunan Nezahat İmre'nin mesaisini şükrânla kaydetmek isterim.

²⁷ 30/3/1950 Ankara Radyosu. Sabah haberleri. Anadolu Ajansı. Nu.135.

²⁸ Halen Periyodikler deposu.

metrük helâlarla, hamurkârlar kısmını²⁹, 1952 yılında 50 bin lira ile de imâret avlusunun hiçbir izi kalmamış olan revaklarını, mermer sütunları, baklalı başlıkları, kemer ve kurşunlarıyla birlikte ihya ettik.

1946 yılından 1952 yılına kadar mevcut ahşap rafları ıslah ve yeni birtakım basit raflar yapmak suretiyle kayıtlanmış olan kitaplarımıza yer temin etmeye ve işletmeye çalışmış ve büyük mikyasta raf tesisatı vücade getirme işi, binanın restorasyonunun ilerlemesine bırakılmıştı. 1952 yılında binada yeni ve geniş bir çok bölümler kazanmış bulunuyorduk. Raf tesisatı işinin ciddiyetle ele alınması gerekiyordu. Kitap miktarı mütemadiyen yükseliyor ve yer bulmak hususunda müşkülât çekiyorduk. Yabancı memleketlerden gelmiş ve getirilmiş bir çok madenî raf plânları Kütüphaneler Müdürlüğünce tetkik ediliyordu. Binamız, kütüphane olarak yapılmadığı cihetle, mevcut plânların aynen tatbik edilmesi gayri mümkündür. İmâretin raflara tahsis edilecek bölümlerinin kubbe irtifaı onbir metreyi buluyordu. Buralara birer kat raf yaparak, yerden kaybedilmesi arzu edilmediği gibi, binanın tarihî durumuna zarar verilmesi de hiçbir zaman istenilmiyordu. Bilhassa, bina kubbelerinin çok yüksek olmasından dolayı bir kaç katlı raf yapmak mümkün ve uygundu.

Kütüphaneler Müdürlüğü, ağaç raflardan madenî raflara dönülmesini arzuluyor, yerli firmalarımızın bu çeşit tesisatı vücade getirip getiremeyecekleri hususunda tereddüt ediyor, bu işe bağlanacak ödeneğin de yerine masruf olmasını istiyordu. 1952 yılında arkadaşım M. Köymen³⁰ ve H. Dener³¹ ile birlikte Ankara'ya davet edilmiştik. Madenî raf tesisatı işi tekrar bahis konusu oldu. Ankara Ziraat Fakültesinde Almanlar tarafından kurulmuş bulunan madenî rafları yerinde incelemek fırsatını bulduk. Şekil ve tip bakımından kütüphanelerimize uyacak olan bu tesisat, Almanya'dan getirilmiş ve burada montajı yapılmıştı. Vekâletimizce bu işin takibiyle vazifelendirildik. İstanbul'da muhtelif firmalarla temas edildi. Neticede, bu işin memleketimizde yerli olarak yapılmasının mümkün olduğu tesbit edilerek Müdürlüğümüze arzedildi.

²⁹ Personel için yemek ve istirahat salonu.

³⁰ Halen Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphane Müdürü.

³¹ Halen Süleymaniye Kütüphanesi Müdürü.

Plân ve resimleri Tophane Sanat Enstitüsünce hazırlandı. Ehil bir firma eline düştü. Bu işi karşılayacak olan ödenek Kütüphaneler Müdürlüğünce evvelden hazırlanmış ve durdurulmuştu. Malî yılın sonu gelmiş olmasına rağmen, geceli gündüzlü çalışılmak suretiyle gününde yetişti. Kütüphanemiz bu suretle 1952 yılında üç katlı 1152 metre tulünde madenî raf kazanmış oldu. Kayıtladığımız kitapları yerleştirdik. Geçici olarak yer bakımından ferahlamıştık.

1953 yılında bir taraftan restorasyon işine devam ederken, aynı deponun ikinci bölümüne aynı ebatta raf yaptırmak için tahsisat verildi. Malî yıl sonuna kadar bu işle birlikte ayrıca verilen 30 bin liralık restorasyon ödeneği ile İmâretin erzak tartı yeri ³² bitirildi ve kurtarıldı. 1954 yılında 30 bin liralık ödenekle aşhane bacaları ve bir kısım kubbe kurşunları yenilendi.

1947 yılından 1954 yılı sonuna kadar devam eden restorasyon ve buna muvazi olarak yürütülmekte olan tesbit ve kataloglama işi diğer bir tâbirle binanın zarf ve mazrufunun ihya edilmesi keyfiyeti, 1954 yılı sonunda zirvesine erişmiş bulunuyordu. 1955 yılı için yeni tertiplerin alınması ve kütüphanenin de buna göre yerleşmesi gerekiyordu.

1955 yılında restorasyon işi ile birlikte dahilî tanzim işi ele alındı. Okuma salonunda mevcut 90 kişilik yer yetişmiyordu. İstanbul'un tek müracaat kütüphanesi halinde bulunan müessesemizin kapısında sıra bekleniyor, çok defa kuyruklar yapılıyordu. Salonda ahşap döşeme yer yer çökmüş, en ufak gezinti ile gıcırta yapmakta, salonda gezinmek âdeta bir nevi hüner halini almaktaydı. Aynı zamanda kütüphane kapısı hemen okuma salonuna açılmasından ve yedi tane fiş kutusunun da salonda bulunmasından dolayı, salon dahilinde daimî surette hareket olmakta ve arzu edilen sükûnet de temin edilememekteydi. Mevcut katalog kutuları dolmuştu. Fiş miktarı her geçen gün biraz daha artmakta ve salonun hali hazır durumu yeni bir kutunun ilâvesine imkân vermemekteydi. Şimdiye kadar soba ile ısınan kütüphanenin kalorifere döndürülmesi, bu hususta hazırlanmış bulunan plânlar arasında bulunmaktaydı.

1955 yılında mevcut 75.000 liralık iç tanzim ve 82.000 liralık restorasyon ödeneği ile ilk plânda okuma salonu ele alındı. Salonda divarları kaplıyan dolaplar, herhangi bir zayiata meydan verilme-

³² Halen Periyodikler seksiyonu.

den periyodikler salonuna nakledilerek restore edildi. Okuma salonu, dolapların çıkmasıyla bir misli büyüyerek 410 metre kareye yükseldi. Zemin söküldü. İstifade edilemeyecek bir durumda olduğu görüldü. Kalorifer tesisatının ana hatları döşendi, radyatör yerleri hazırlandı. Evvelce kubbelerden çok nâmüsait bir halde gelmekte olan elektrikler, zeminden döşendi. Okuma masalarına getirilerek, her okuyucunun önünde kolaylıkla istifade edebileceği tesisat yapıldı. Salon divarlarına yüksek irtifada lânbri kaplandı. Ayrı müracaat etajerleri tesis edildi. Bilhassa salon zeminine kavuçok döşenmesi suretiyle her türlü gürültünün önüne geçilmiş oldu.

Bu suretle, okuma salonu, ikişer, dörder ve altışar kişilik okuma masaları, fennî elektrik tesisatı, kaloriferi, müracaat etajerleri, özel gazete okuma masaları ile 186 okuyucu alabilecek bir hale gelmiş oldu.

Kütüphanemizde, muasır modern kütüphanelerde olduğu gibi, müstakil bir katalog dairesi vücade getirmek gerekiyordu. Bu işe ait plân 1952 yılında yapılmıştı. Mevcut katalog dolapları mütemadiyen artıyordu. Salonun hemen bitişiğinde bulunan 110 metre karelik iki kubbeli bölüm bu işe tahsis edildi. Mevcuda ilâveten yeniden beş tane 48 gözlü fiş dolabı yaptırıldı. Aynı bölümün bir tarafı da, "müracaat servisi" haline getirildi. Evvelce alfabetik fişlerimizi, kitap adı, müellif adı ve mütercim adı olarak topluca dizerken, fiş ve kutu miktarının artması karşısında, kitap adı, müellif, mütercim adı, yabancı diller ve sistematik olarak müstakil bölümlere yerleştirmek suretiyle hem okuyucuya kolaylık temin ettik ve hem de, kütüphanemizin mütemadiyen genişlemekte olan bu servisini, ilerisi için bir sıkışma halinden kurtarmış olduk.

1934 yılından itibaren Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu gereğince bütün yerli neşriyat müessesemize gelmekte, personel ve bilhassa yer darlığı bakımından gazeteler ele alınamamaktaydı. Kütüphanemiz restorasyon ve iç tanzim dolayısıyla Temmuz 1955 tarihinden itibaren devamlı olarak okuyucuya kapatılınca, birikmiş olan gazete paketlerinin de açılması, açılmışların tasnif edilmesi imkânı hasıl oldu. Bugün gazete işimiz yoluna girmiş, mühim bir kısmı ciltlenmiş ve bundan sonra gelen paketlerin birikmemesi için gerekli tedbir alınmıştır.

Kütüphanemizin restorasyonu ve tanzimi işleri sırasında cilt durumumuzdan bahsetmemiş ve bu konuyu en sona bırakmıştım.

Bilindiği üzere, kütüphanelerimizin en mühim ihtiyaçlarından bir tanesi de cilt işidir. Bir kısım kütüphaneler bu işi harice yaptırırlar. Bunun ne derece faydalı veya mahzurlu olduğunu burada izah edecek değiliz. Kütüphanelerimiz doğrudan doğruya Maarif Vekâletine bağlandıktan sonra bu iş de ele alınmıştı. O tarihe kadar yalnız Bayezit U. Kütüphanesinde bir ciltçi kadrosu bulunmakta, ciltçinin aleti olarak da iğne ve iplikten başka hiçbir vasıtası bulunmamakta ve malzeme yokluğundan da çok vaktini memurlara yardım etmekle geçirmekteydi.

1941 yılında muhtelif okullardan temin edilen iki işçi kadrosu ile İstanbul kütüphanelerinin cilt atölyesinin ilk nüvesi atılmış oldu. Kütüphaneler Müdürlüğünce Ankara'da bir matbaadan hurda olarak satın alınan bir giyotin makinesi tamir edilerek atölyeye verildi. Şehzadebaşındaki İbrahim Paşa Medresesinden bir hücre bu işe tahsis edildi. Beş yıl sonra, Ragıp Paşa Kütüphanesi bahçesinde mevcut harap bir bina onarılarak buraya geçildi.

Bugün Bayezit U. Kütüphanesinde bulunan atölyede, restorasyon ve matbualar üzerinde 6 usta çalışmakta ve yılda ortalama 15.000 kitabı ciltlemektedir. Bilhassa 1950-1953 yılları arasında Vekâletimizin büyük himmetiyle motorla çalışan makineler satın alınmak suretiyle atölye takviye edilmiştir. Piyasada çok müşkülâtle bulunabilen bu çeşitli makinelerin mübayaasında yabancı memleketlerden getirilmesi hususunda karşılaşılan müşkülâtı, makinelerimizin çalışarak atölye randımanının artması, çok çabuk unutturdu.

Modern kütüphanelerin fonksiyonu ve çalışma sahaları zamanımızda bir hayli genişlemişti. Umumun istifadesine açık olan kütüphaneler, artık sadece bir kütüphane olmakla iktifa etmemekte ve bütün kültür faaliyetlerinin kaynaştığı bir merkez haline gelmekteydi. Büyük bir restorasyon ve iç tanzim faaliyeti içinde bulunan kütüphanemizde, bu çeşit faaliyetleri de ihmal edemezdik.

Dünya Çocuk Kitapları Haftası münasebetiyle, kütüphanemiz çocuk bölümünde "Çocuk Kitapları Sergisini" açmak suretiyle bu yoldaki çalışmalarımıza başlamış olduk. Buna ilâveten, ilgililerin ifadesine göre çok muvaffak olmuş bulunan (Atatürk Kitapları) sergisi'ni, İtalyan Kültür Hey'etiyle müştereken açtığımız (İtalyan Çocuk Kitapları) sergisi takip etti.

1952 yılında faaliyete geçmiş bulunan Çocuk Kütüphanemizde, terbiyevî filmleri, müzik saatleri, konferanslar, serbest saatler ve çeşitli çalışmalarıyla muhitin büyük ihtiyacını karşılıyordu.

Yine bu arada kütüphanemize 9050 ciltlik bağış yapan İsmail Fennî Ertuğrul'un ölüm yıldönümünü anmak istiyorduk. Müteveffanın muhtelif cepheleriyle birlikte, müzik cephesi de vardı. Üstad Eyyübî Ali Rıza Şengel ile temasa geçtik. Rica ettik. Kütüphanemize getirdik. Güfte ve bestelerini tetkik etti. Neşredilmemiş el yazısıyla nota mecmualarının evine gönderilmesini istedi. Pek nadir olan bu notaların kendisine verilmesi müşküldü. Verilmediği takdirde de Fennî Efendinin bu cephesi yâdedilemeyecekti. Ayrıca Şengel'i de kırmak istemiyorduk. Şöyle bir anlaşmaya vardık. Sabahları verecek, akşamları geriye alacaktık. Çünkü evinin ahşap olmasından da ürküyorduk. Üç gün müddetle bir arkadaş sabahları götürdü, akşamları da alarak kütüphanedeki yerine koyduk.

29-1-1951 günü gecesini kütüphanemiz okuma salonunda muaz-zam bir toplantı yapıldı. Muhtelif fikir adamları Fennî Ertuğrul'un ilmî cephesini belirten konuşmalar yaptılar. Ali Rıza Şengel de, onaltı kişilik seçkin bir sanatkâr grubu ile merhumun beyatî ve isfehânî makamından seçilmiş parçalarından nünuneler vermek suretiyle, üç günlük endişe ve yorgunluğumuzu karşılamış oldu. Gecenin çok geç saatlerine kadar devam eden bu topluluğun sonunda hususî arabaları olan okuyucularımız, davetlileri evlerine kadar taşımak nezaketini gösterdiler.

24-Nisan-1956 tarihinde yeni tesisleriyle okuyucuya açılan Bayezit U. Kütüphanesinde on yıl içinde yapılanları objektif olarak kısaca sıralamakla iktifa ettim. İdare mevkiinde bulunanların, bir müesseseyi kurmanın ve bilhassa kurulmuş olan eski bir müesseseyi bir taraftan işleterek bir taraftan da yeni bir zihniyetle günün ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir hale getirmenin ne kadar müşkül olduğunu takdir ederler.

Yeni ufuklarda her doğan bir gün için yeni bir iş. Biri bitmeden diğeri başlıyan restorasyonlar, tesisat ve satın almalar bizi haylice yordu. Bu müddet içinde birinci derecede bağlı bulunduğum Maarif Vekâleti Kütüphaneler Müdürü pek sayın Aziz Berker'den gördüğüm yakın alâka ve müşfik muameleyi hayatım boyunca unutmama imkân yoktur. En müşkül anlarımda, müşküllerim kaldırıldı veya kaldırılmaya çalışıldı. Devlet büyükleri kütüphanemize şeref vererek çalışmalarımızı yakından tetkik ettiler ve bizleri teşçi buyurdular. Maarif vekillerimizden her biri ayrı ayrı kütüphanemizi gördüler. İhtiyaçlarımızı, dilekelerimizi dinlediler

ve imkânlar nispetinde karşılamaya çalıştılar. Bütün bunlar, kütüphanemizin bugün eriştiği seviye, bizleri dinlendirme kaynağı oldu.

Amerika Birleşik Devletleri Kütüphane Özel Müşaviri olup 4-5/2/1952 tarihinde kütüphanemiz hakkında Maarif Vekâletine verilen rapor, bir yabancı gözüyle kütüphanelerimizin dolayısıyla kütüphanemizin 1952 yılında eriştiği seviyeyi göstermesi itibariyle şayani dikkattir³³.

(İstanbul'un yazma eserler kütüphaneleri hakkında söyleyeceklerim, Üniversite kütüphanelerine nispetle çok daha mülâyim olacaktır. Hakikaten, son on yıl içinde bu kütüphanelerin kaydettiği ilerlemeyi gözden geçirince, insan öyle bir huşu duyuyor ki, başarılarının, ihtiyaçlarını gölgede bırakmasına âdeta göz yumacağı geliyor. Bayezit Umumi ve Süleymaniye Kütüphanelerinin "evvel ve sonra" fotoğraflarına bir göz atmanızı bilhassa hepinize tavsiye ederim. . .).

Kurulduğu tarihlerde çok büyük bir alâka gören ve zamanına göre ileri bir seviyeye erişmeğe ve eriştirilmeğe çalışılan bu kültür merkezi, kısa bir müddet sonra muhtelif sebepler, bilhassa Osmanlı İmparatorluğunun karşılaştığı çeşitli müşküller arasında unutulmuş, ilk alâkayı görememiş bir nevi nisyana bırakılmış, uzun yıllar kitap sevenlerin, bu memlekette okul kadar kütüphanenin de mühim bir yeri olduğunu, kütüphanesiz okul ve üniversite olamayacağını, kütüphanelerin birer fikir lâboratuvarı olduğunu bilenlerin iş başına geçmesini beklemiştir.

Bugün bu mutlu günlerin geldiğinin ilk mübeşşirleri diyemiyecem, olgun meyveleri görülmektedir. Küçük hikâyesini anlattığımız, 1946 yılından itibaren plânlı bir şekilde hedefine doğru giden Bayezit U. Kütüphanesi bunun canlı bir misalidir. Dr. Lavrence S. Thompson'un da raporunda işaret ettiği gibi:

"Buraya sarfolunan paranın millî birliği savunacak ordulara sarfolunan para kadar tesirli olduğunu düşünerek umumi kütüphaneleri, çocuk kütüphanelerini geliştirmek için her türlü gayretin sarfedilmesi. . . . halk kütüphaneleri hizmeti için kuvvetli bir programın vücade getirilmesi, Kütüphaneler müdürlüğü Makamının gelişip genişletilmesi. . . ."

³³ Dr. Lawrence S. Thompson. Türkiye'de Kütüphaneleri geliştirme programı, İst. 1952 Maarif Mtb. 62 s.

“Sizlerin ruhuna kütüphane hizmeti ile ideallerinin ateşi düşmüş, ama bu Ankara, İstanbul’un ve İzmirdekilerin... bu ülkü ateşinin, Adana’ya, Antalya’ya, Antakya’ya, Trabzon’a Akşehir’e, Van’a, harita üzerindeki her şehre sirayet etmesini istiyorum.....” Bu rapor 1952 de yazıldı. Aradan dört uzun yıl geçti. Bugün Ankara’da bir Millî ve Umumi Kütüphane, İstanbul’da muhtelif semtlere serpilmiş tarihî kütüphanelerimizle birlikte Süleymaniye, Millet Kütüphaneleri, Aydın, Konya, Bursa, Manisa, Kütahya, Erzurum, Sivas, Kars, Diyarbakır, Karaman, Yozgat, Ürgüp, Aksaray, ve Amasya ... gibi büyüklü, küçüklü bir çok vilâyet ve kasabalarımızda kütüphanelerimiz her geçen gün halk hizmetine açılmakta veya mevcut tesisler yeni baştan ele alınarak geliştirilmektedir.

60 çocuk kütüphanesine her geçen gün bir tane daha ilâve edilmektedir. Muhtelif kütüphanelerimizin iare servisleri bugün halk hizmetindedir.

Yapılmış veya yapılmakta olanlara rağmen, yapılacak işler az ve önemsiz değildir. Böyle olmakla beraber, yürünecek yol ve hedef tesbit edilmiş bulunmaktadır.

BAYEZİT UMUMİ KÜTÜPHANESİNİN YENİ TESİSLERİYLE OKUYUCULARA AÇILMASI DOLAYISIYLA MAA-RİF VEKİLİ PROF. AHMET ÖZEL’İN NUTUKLARI

Türkiye’de devletçe umumi olarak halk hizmetine açılan ilk kütüphane, içinde bulunduğumuz Bayezit Kütüphanesidir. Bu kütüphane ilk açılışında Bayezit imaret manzûmesinin “deve hanı” diye adlandırılan bu salonda umumi istifadeye konulmuştur. Bu salonun duvarları imtidadınca ve sütunları etrafında sâbit kitap camekânları vardı. Kitaplar bu dolaplarda muhafaza olunuyordu. Zemin ahşap idi.

Zamanla bu salon, ihtiyacı karşılamaz hale geldi. Kitaplardan, modern kütüphanecilik bilgi ve tekniğine göre halkın kolaylıkla istifadesini sağlamak üzere bir katalog dairesinin tesisi ihtiyacı belirdi. Ayrıca bir “gazeteler ve mecmualar” seksiyonunun ihdası zarureti hasıl oldu. Bu kütüphane ile birlikte diğer İstanbul kütüphanelerinin kitap ciltleme işinin Kütüphane idaresine bağlı bir cilt atölyesi ile giderilmesi mühim bir ihtiyaç olarak karşımıza çıktı. Bu atölyede sayısı 100.000’i aşan yazmalar koleksiyonlarından, muhtelif

âmillerin tesiriyle asırlar boyunca harap olan yazma eserlerin yazıldıkları tarihî devrin cilt sanat ve tekniğine göre cilt tamir ve restorasyonu, kültür tarihimiz bakımından bir problem olarak önümüze çıktı. İlk ve ortaokul çağındaki çocuklarımızın şahsî kabiliyet ve istidatlarının gelişmesine imkân vermek ve onları ruh yapılarına ve yaradılışlarına uygun istikametlerde hayata hazırlamak üzere çocuk kütüphanesi fikrinin yayılması için bir Çocuk Kütüphanesi kurulması zarureti kendini gösterdi.

Bütün ihtiyaçların, şu salonda karşılanması mümkün değildi. Herşeyden önce, Bayezit imaret manzumesinin, Vakıflar Umum Müdürlüğünden Vekâletimize devri lâzımgeliyordu. Vakıflar Umum Müdürlüğü, teşekkürle ifade olunmalıdır, bu manzumeyi Vekâletimize devretmekte tereddüt göstermedi.

Bayezit imaret manzumesinin Vekâletimizce devralındığı tarihteki durumu şöyle idi:

Kubbeleri yer yer çatlamış ve çökmüştü. Kemerleri kırılmış ve harap olmuştu. Revakları yıkılmış ve izleri bile kalmamıştı. Mermer sütunları devrilmiş ve ortadan kaybolmuştu. Bina tümü itibariyle harap idi.

Bayezit meydanında tarihî ve mimarî değer taşıyan bu binanın restore edilmesi ve bunun uygun bir işe tahsisi lâzımgeliyordu. Vekâletce bu binanın kütüphane olarak ihyasi ele alındı. Son yıllarda ayrılan ödeneklerle bu tarihî bina, bir taraftan harabiyetten tamamiyle kurtarılarak gördüğünüz hale getirildi. Diğer taraftan binada, kütüphane olarak kullanılabilmesi için, lüzumlu tedbirler alındı.

İşte Bayezit imaret manzumesi bu şekilde kurtarıldı ve yukarıda saydığımız ihtiyaçların giderilmesine tahsis olundu. Görüyorsunuz ki, bu binada modern kütüphanecilik teknik ve bilgisine göre her türlü imkânlar sağlanmıştır. Katalog dairesiyle okuma salonunun ve okuma salonu ile kitap deposunun münasebetleri ayarlanmıştır. Peryodikler servisinin işleyişi de mazbut bir esasa bağlanmıştır. Katalog servisinde şimdilik 100.000 kadar matbu eser, müellif ve kitap isimleriyle alfabetik bir tasnife ve Dewey sistemine göre de bir mevzu tasnifine tâbi tutulmuş, bu suretle mevcut kitaplardan okuyucuların kolaylıkla istifadesi temin olunmuştur. Türkiye'de Takvim-i Vekayi'den bu yana neşredilmiş bütün gazete ve mecmuaların bu Kütüphanede tam koleksiyonlarıyla her türlü tetkiklere arz edilmesi

için bir “Peryodikler Seksiyonu” kuruldu. Hedef, bu memlekette gazete ve mecmua olarak ne çıkmış ise burada toplamaktır. Gördükleriniz, yapılacak olanlar hakkında size katî hükümler verdirmeğe elverişlidir sanıyorum.

Cilt atölyemizin eski eserler kısmı takviyeye muhtaçtır. Mütehasşılarını buldukça bu noksanı gidereceğiz. Kütüphanede tatbik olunan ileri ve modern kütüphanecilik tekniğinden ve kütüphanenin diğer faaliyetlerinden bahse lüzum görmüyorum. Burada herşey tetkik ve müşahedelerimize arzedilmiştir. Ayrıca Bayezit Umumi Kütüphanesinin ilk kuruluşundan bu ana kadar geçirdiği bütün safhaları Kütüphane Müdürü tarafından hazırlanıp sizlere sunulmuş olan broşürde kayıtlıdır. Hulâsa Bayezit imaret manzumesinde, modern bir Bayezit Umumi Kütüphanesi kurulmuştur. Türkiye’de iktisadi gelişmeye paralel mânevi tekâmül de mevcuttur. Mevcut üniversitelerimizin kayde değer inkişafı yanında Ege Üniversitesinin faaliyete geçirilmesi, Atatürk Üniversitesinin kuruluş halinde bulunması, Trabzon Üniversitesinin kurulmasına çalışılması, orta ve meslekî tahsilin büyük inkişafı ile birlikte yeniden kolejlerin açılması, Millî Kütüphane ve içinde bulunduğumuz Bayezit Umumi Kütüphanesi, ziyaret ve tetkiklerinize açık bulunan Süleymaniye Kütüphanesi mânevi tekâmülün belîğ ifadeleri olduğu kanaatindeyim. Ankara’daki Millî kütüphane ve Bayezit Umumi Kütüphanesi, ileri ve modern kütüphaneciliğin Türkiye’de ne derece kuvvetle yerleştiğini göstermeğe kâfidir, sanıyorum.

Davetimize icabetinizden dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkürlerimi arz ederim. Eski “Kütüphane-i Umumi”yi bu hüviyetiyle Türk irfanına yeniden açmakla bahtiyarım.